

NİTEL VERİLERİ YORUMLAMA DAVID SILVERMAN

Çeviri Editörü:
Erkan DİNÇ

5. Baskıdan Çeviri

David SILVERMAN

Çeviri Editörü: Erkan DİNÇ

NİTEL VERİLERİ YORUMLAMA

ISBN 978-605-241-152-0

DOI 10.14527/9786052411520

Kitabın orijinal adı: Interpreting Qualitative Data

Baskı sayısı: 5. Baskı

ISBN: 978-1-4462-9543-4

Sage

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2018, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulu'na tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindex.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2018, Ankara

Yayın-Proje: Ayşe Açıkgöz
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kuşcuoğlu
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
(0312 394 55 91)

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net

KİTABA YARDIMCI-DESTEKLEYİCİ İNTERNET SİTESİ

Bu kitaba eşlik eden <https://study.sagepub.com/silvermaniqd5eto> sitesini mutlaka ziyaret ediniz. Bu sitede hem öğrenciler hem de öğretim elemanları için hazırlanmış olan çeşitli öğretim ve öğrenme materyallerini bulacaksınız. Söz konusu materyaller şunları içermektedir:

- **Methodspace sayfası:** Bu sayfada Methodspace grubuna bir bağlantı yer almaktadır (www.methodspace.com/group/silverman). Okuyucular bu bağlantıyı kullanarak kitapla ilgili geribildirimlerde bulunabilirler, çeşitli meseleleri tartışabilirler ya da kendi araştırmaları hakkındaki sorularını yazara doğrudan sorabilirler.
- **İlave durum çalışmaları ve alıştırmalar:** İlgi çekici ve konuyu anlamamıza yardımcı olacak örnek durum çalışmaları her bir bölümde yer alan temel kavramları açıklığa kavuşturmaya yardımcı olacaktır.
- **Tam metin akademik makaleler:** SAGE Yayınevi tarafından yayınlanan dergilerde yayımlanmış ve her bir bölümle ilgili olarak özenle seçilmiş olan makaleler öğrencilerin anahtar konular hakkında derin bir kavrayış geliştirmelerini sağlayacaktır.
- **İşe yarar ve kullanışlı internet sitelerine, podcast'lere ve YouTube videolarına bağlantılar:** Her bir bölümle ilgili internet sitelerine yönelik bağlantıların bir karışımı.
- **Öğrenci alıştırmaları:** Öğrencilerin kendi çalışmalarına daha eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmalarını sağlamak için her bir bölüm için iyi hazırlanmış, kışkırtıcı sorular.
- **Örnek cevaplar:** Bu kitapta yer alan alıştırmaların yapılmasına/gerçekleştirilmesine yönelik örnek cevaplar.
- **İşe yarar ipuçları:** Öğrencilerin kendi çalışmalarında hesaba katabilecekleri ya da bu çalışmalara yansıtabilecekleri kıymetli düşünceler.
- **Tavsiye edilen okumalar:** Daha kapsamlı bilgi edinme ve öğrenmelere yönelik kaynak önerileri.

Student Resources

[Table of Contents](#)

[Tips](#)

[Web Links](#)

[Videos and Podcasts](#)

[Exercises](#)

[Model Answers](#)

[Journal Articles](#)

[Endorsements](#)

Interpreting Qualitative Data

Welcome to the companion website for the fifth edition of *Interpreting Qualitative Data* by David Silverman.

This website offers a range of teaching and learning materials for both lecturers and students, including the following:

- **Methodspace page:** link to a Methodspace group for the book : (www.methodspace.com/group/silverman) where readers can give feedback, discuss issues and pose questions about their research directly to the author.
- **Full-text journal articles:** full access to selected SAGE journal articles related to each chapter, providing students with a deeper understanding of key topics.
- **Links to useful websites, podcasts and YouTube videos:** an assortment of direct links to relevant websites for each chapter.
- **Student exercises:** thought-provoking questions for each chapter that are intended to help students think critically about their own research.
- **Model answers:** to exercises found in this book.
- **Helpful tips:** valuable considerations for students doing their own research.
- **Recommended reading:** suggestions for further reading.

About the fifth edition

'A wonderful book on qualitative research methods and the interpretation of qualitative data. A Classic!'
Dimitris Boucas, Department of Management, London School of Economics

'Vintage Silverman and top-notch as a result, this latest edition of *Interpreting Qualitative Data* is as welcome as ever. Comprehensive,

Author: David Silverman
Pub Date: January 2015

[Buy the book](#)

[Order Review Copy](#)

YAZAR HAKKINDA

David Silverman, the London School of Economics ve the University of California, Los Angeles'ta sosyoloji eğitimi almıştır. 32 yıl boyunca ders verdiği University of London'a bağlı Goldsmiths' College'in Sosyoloji Bölümü'ndeki Emeritus Professor (emekli öğretim üyesi) görevini sürdürmektedir. Tıbbi muayene ve danışmanlık ve özellikle de HIV-testi danışmanlığı konularında araştırmaları olan yazar karşılıklı konuşma analizi ve söylem analizi konularıyla ilgilenmektedir.

Interpreting Qualitative Data (Nitel Verileri Yorumlama) (dördüncü basım, 2012), *Doing Qualitative Research (Nitel Araştırma Yapmak)* (dördüncü basım, 2013) ve *A Very Short, Fairly Interesting, Reasonably Cheap Book about Qualitative Research (Nitel Araştırma Hakkında Çok Kısa, Gayet İlgi Çekici ve Makul Ölçüde Ucuz Bir Kitap)* (ikinci basım, 2013) adlı kitapların yazarıdır. *Qualitative Research (Nitel Araştırma)* (üçüncü basım, 2011) ve Sage Yayınevi tarafından yayınlanan *Introducing Qualitative Methods (Nitel Yöntemlere Giriş)* dizisinin editörüdür. Son yıllarda Avrupa, Asya, Afrika ve Avustralya'daki birçok üniversitede nitel araştırmalarla ilgili uygulamalı çalıştaylar düzenlemiştir. University of Technology Sydney'e bağlı İşletme Fakültesi'nde misafir öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Emekliliğinden sonra tam zamanlı çalışmayan yazar, bir yıl boyunca 100 gün kriket maçı seyretmeyi kendisi için özel bir hedef olarak koymuştur. Ayrıca gönüllü olarak huzurevlerinde çalışıyor ve bunama ve felç sorunları yaşayan huzurevi sakinleriyle birlikte şarkı söylemekten hoşlanıyor.

BEŞİNCİ BASIMA ÖNSÖZ

Bu yeni basım kapsamlı bir gözden geçirme ve yazma sürecinin ürünüdür. Dördüncü basımı okuyanların yorum ve değerlendirmelerinden yola çıkarak aşağıdaki değişiklikleri yaptım:

- ‘Kaç vakaya ihtiyacım var?’ mahiyetindeki süregelen meseleyi ele almak üzere durum çalışmalarından genellemelere ulaşmayı kapsayan yeni bir bölüm ilave ettim.
- Kitabın genel düzenlemesi basitleştirildi: Şimdi yalnızca üç ana kısım var ve nitel araştırmalar nasıl daha inanılır hale getirilebilir konusu, durum çalışmalarıyla ilgili bölümün hemen arkasına daha erken bir konuma alındı.
- Kitabın tamamı boyunca iki nitel araştırma modeli tutarlı olarak ele alındı: Natürizm ve yapılandırmacılık. Güncel yaklaşım ve kullanımla uyumlu olan bu işleniş tarzının öğrencilerin kitabı okumalarını ve takip etmelerini kolaylaştırdığına inanıyorum.
- İşletme, eğitim, sosyal hizmet ve coğrafya kadar sağlıkla ilgili çalışmaları da kapsayan yakın zamanlarda yapılmış birçok durum incelemesi örneği kitaba dâhil edildi.
- ‘Netnografi’ de dâhil olmak üzere internet verilerine dayalı araştırmalara çok daha fazla önem verildi (Kozinets, 2010).
- Birinci Bölüm ‘araştırma’nın ne anlama geldiğini ana hatlarıyla ortaya koyan yeni bir giriş sunuyor.
- İkinci Bölüm şimdi karma araştırma yöntemleri hakkında bir tartışmayı da içeriyor.
- Altıncı Bölüm internet araştırmalarında etik konusunu kapsamlı olarak tartışırken Dokuzuncu Bölüm de netnografi hakkında yeni bir kısım içeriyor.
- Onuncu Bölüm kurumsal dokümanlar (ortak sosyal sorumluluk konusu ele alan bir tartışma da dâhil olmak üzere) ile günlük yaşama dair belgeler (örneğin bloglar ve günlükler) hakkındaki yeni alt başlıkları ele alıyor.
- On Üçüncü Bölüm araştırma raporu yazma işinin doğrusal olarak ilerleyen bir süreç olmadığını açık ve net olarak ortaya koyuyor.
- On Dördüncü ve On Beşinci Bölümler çeşitli sosyal bilim disiplinlerinde yapılmış araştırmalardan seçilen vaka örnekleriyle zenginleştirilerek konuların daha anlaşılır hale getirilmesi sağlanmıştır.
- Alıştırma numaralarının kırmızı olarak yapıldığı yerlerle ilgili olarak kitabın yardımcı-destekleyici internet sitesinde örnek bir cevap var demektir.

- Erişimi daha kolay hale getirmek için kitapta bağlantısı verilen bütün internet sayfaları şimdi yardımcı-destekleyici internet sitesinde de yer almaktadır. Bu kitapta yer verilen bütün bağlantılar 2014 yılı başında kontrol edilmiştir.

Bu kitapla ilgili süregelen amacım onu lisansüstü eğitim odaklı *Nitel Araştırma Yapmak* adlı kitabımın hazırlık safhasını oluşturan ve onu tamamlayan bir metin olarak lisans öğrencilerine yönelik bir hale getirip geliştirmektir. Kitabı, öğrencilerinin araştırma projelerinde başvurabilecekleri basit bir kaynağa dönüştürmeye teşebbüs etmek yerine onu lisans düzeyindeki öğrencilere teori, yöntem ve uygulamaları tanıtacak bir hale getirmeye odaklandım. Böylelikle elinizdeki kitabı lisans düzeyinde okutulan teorik dersler kadar araştırma projeleri için de uygun bir kaynak haline getirmeye çalıştım.

Dördüncü basımda olduğu gibi bu baskıda da okuyucuya Sage Yayınevi tarafından yayınlanan dergilerde yer alan ilave durum çalışmalarına yönelik bağlantıları içeren bir yardımcı-destekleyici internet sitesi sunuyor. Bu site işe yarar internet sitelerine, podcast'lere ve YouTube videolarına ait bağlantılar da içermektedir. Ayrıca kullanıcıların sorular sorarak, geribildirimlerde bulunarak ya da araştırmalarıyla ilgili konuları tartışarak etkileşimlerde bulunabileceği elinizdeki beşinci baskıya özel bir grup web sayfası da www.methodspace.com adresinde bulunmaktadır.

Daha önceki baskılarda olduğu gibi bu baskıda da nitel araştırmanın basitçe herhangi bir çalışmaya uyarlanacak bir dizi teknikten ibaret olmadığını göstermeyi amaçlıyorum. Kitabın kolay yol olan veri toplama tekniklerinden ziyade veri analiziyle ilgili konulara yoğunlaşmasının gerekçesi de budur. Gerçekten de her türden nitel araştırma çalışmasının en baştan itibaren analitik meseleleri ön plana çıkarması gerekir.

Bir kişinin odaklanmış olduğu herhangi bir sosyal problemi seçme yönündeki genel eğilime karşın ben, hangi seviyede olursa olsun bütün araştırma problemlerinin analitik olarak tanımlanmaları gerektiğini göstermeye çalışıyorum. Gerçekten de nitel araştırmalarda açıkça belirlenmemiş bir problemle işe başlanması ve verilere 'Burada neler oluyor?' gibi basit bir soru yönlendirerek aşamalı olarak ilerleyen bir sürecin takip edilmesi genellikle makul görülür. Başka çalışmalarım da olduğu gibi benim buradaki pozisyonum da insanların gündelik hayatlarında kendi yaşam dünyalarını nasıl oluşturduklarını çalışmak üzere natüralist modele uygun veriler toplanmasına dayalı olan yapılandırıcılıkla ilintilidir. Bu da şunları kapsar:

- insanların düşünce ve algılarına odaklanmak yerine onların neler yaptıklarını çalışmak (örneğin, davranışları)
- günlük hayatta nelerin verili/bilinen/kabul edilmiş olarak görüldüğü, oldukça sıradan faaliyetlerde sıra dışı özelliklerin tespit edilmesi ve olağüstü oldukları ayan beyan ortada olan bazı olayların oldukça sıradan bir yapıya sahip olduklarının görülmesi (bakınız Silverman, 2013b ve Bölüm 1)

- natüralist verilere yönelik bir tercih (örneğin, gözlemler, dokümanlar, sesli ve görüntülü kayıtlar)
- davranışlarda saklı ya da onlarla ilintili olan sıralanışlara yönelik bir kaygı
- bağlama yönelik bir ilgi ve duyarlılık ile farklı yollarla toplanmış olan verilerin karşılaştırılmasını kapsayan bir üçgenlemenin reddi
- katılımcıların fark edilmeyen becerilerinin sahip olduğu potansiyeli her fırsatta açığa çıkararak uygulamaya katkıda bulunmak.

Bunun nitel araştırma topluluğu içerisinde küçük bir azınlık tarafından temsil edilen bir pozisyon olduğunun farkına varmanız gerekir. Çoğu nitel araştırmacı benim *natüralist* model olarak ifade ettiğim konumda yer alırlar. (Lütfen Bölüm 1'e bakınız.) Bu da şunları kapsar:

- insanların neler düşündüğünün ya da neler hissettiklerinin çalışılması (örneğin, onların 'tecrübeleri')
- mülakatlar veya diğer üretilmiş verilerle çalışmaya yönelik bir tercih
- sıralanmış düzenlemelere çok az ilgi gösteren analiz tekniklerini kullanma (örneğin, içerik analizi ve tematik analiz)
- verileri farklı bağlamlarla karşılaştırarak üçgenlemeye yönelik bir istek.

Özetle bana göre çoğunluğa ait konumun çeşitli kusurları bulunmaktadır. Bunlar:

- Bu konumun 'tecrübeye' odaklanması günümüz Batılı kültürlerindeki baskın perspektifi az ya da çok tekrarlamaktadır (örneğin, bana göre bu perspektif özgün bir sosyal bilimler görüşü olmaktan ziyade Oprah Winfrey gibi televizyon figürlerinin yer aldığı arenayı yansıtan bir perspektiftir).
- İnançlar, algılar ve güdüler gibi öznel etkenlerin davranışı şekillendirdiği yönündeki varsayımı da gerçek üstüdür. Sıradan olmayan bazı şeyler ortaya çıktığında çoğu zaman yalnızca onların 'ne anlama' geldiği ile ilgili kaygıların ancak işimize devam ederiz
- İnsanların eylemlerini nasıl sıraladığı ya da nasıl konumlandığı meselesine ilgi göstermemesi insanları birer 'budala' olarak ele aldığı eğilimi sergilemektedir.
- Bu konumun üçgenlemeyi kullanım biçimi ancak bir tür kaba *pozitivizm* olabilir. İşe bakın ki pozitivistler 'anlamı' çalışma hususunda genellikle natüralistlerden daha iyi bir pozisyonadılar (örneğin, pozitivistler daha geniş örneklerle çalışırlar, güvenilir ölçümler kullanırlar ve çok daha güvenilir ilişkilere ulaşırlar).

Ancak bunların hiçbiri okuyucuların bu kitabın bir polemik içerdiğini beklemelerini gerektirmez (bu konuyla ilgili polemikler Silverman, 2013b'de sunulmuştur). Buradaki asıl amacım sosyal bilimlerdeki bir dizi metodolojilerin dege-

rini gözler önüne sermek ve okuyuculara bu metodolojileri uygulamanın gerektirdiği bazı becerileri kazandırmaktır. Çoğu nitel araştırmacının burada bahsettiğim çoğunluğa ait konumu takip ettiğinin farkındayım. Dolayısıyla bu kitap mülakat ve odak grup verilerinin nasıl zekice kullanılabileceğini de göstermektedir.

Yaptığımız birçok iş gibi bir kitap yazmak da kendi kişisel biyografimizle ilişkilidir. ‘İlişkilidir’ diyorum çünkü bir yazıyı onu yazanın kişisel tecrübesine indirmek aptalca olurdu. Gerçekten de hiçbir şey beni birinin neler yaptığından veya neler ürettiğinden ziyade genellikle onun ‘kişiliğinin’ konu edildiği o bitmeyen konuşma gösterilerinden (chat show) daha fazla kızdıramaz. Her ne kadar kişisel geçmişim 15. Bölüm’de kısaca ele alınıyorsa da başka herhangi bir yerde olduğu gibi burada da kişi söyleyene değil hikâyeye/söylenene güvenmelidir.

Bu kitapta ele alınanlar metodoloji sınavlarında sorulan soruların gerektirdiği uygun cevapları sıralamak için gereken edilgen bir yetenek yerine sosyal araştırmaların gerektirdiği hünerlerdir. Ben bilginin, çeşitli yöntemlerin avantaj ve dezavantajlarını ezberlemekle çok az ilgili olduğuna inanıyorum. Bu noktada benim tartışmalarım çeşitli nitel araştırma çalışmalarından alınan detaylı örneklerle açıklığa kavuşturulmaktadır. Teknik terimlerin altı çizilmiş ve Terimler Sözlüğü kısmında açıklanmıştır.

Bir ders kitabının okuyucular üzerinde etkili olabilmesi için etkili bir öğrenme tecrübesi sunması gerekir. Antik Yunan döneminde Socrates öğrencilerine sert ve anlamlı sorular sorarak onları öğrenmeye ve anlamaya teşvik etmiştir. Daha yakın dönemde bir başka filozof, Ludwig Wittgenstein, *Philosophical Investigations* adlı kitabını yüzlerce kışkırtıcı soruyla doldurmuştur. Oldukça ilginç bir şekilde bir ilkokulda öğretmenlik yaptığı dönem ona belirli örnekler üzerinde çalışmanın öğrenmeyi nasıl sağladığını göstermiştir.

Yaparak ve yaşayarak öğrenme bilgiyi özümseyip uyarlayarak onu çeşitli becerilere dönüştürmenin harika bir yoludur. Bu husus uzaktan eğitim programlarında da gözden kaçırılmamıştır (Mesela; Birleşik Krallık’taki Open University’nin programları). Bu yüzden etrafındaki metinlerle bağlantılı birçok alıştırma sunuyorum.

Bu alıştırmalar çoğunlukla okuyucuların veri toplamalarını veya analiz etmelerini kapsıyor. Amacım, bu kitabın okuyucularının araştırılabilir problemler üretmelerinde ve nitel verileri analiz etmelerinde işlerine yarayacak bazı temel beceriler geliştirmelerini sağlamaktır. Bu malzemeleri lisans düzeyindeki bir derste uygulayarak sınıdığım üzere bu alıştırmalar ayrıca normal sınav yöntemlerinin sınırlılıkları çerçevesinde ortaya koymaları mümkün olmayan hüner ve becerilerini sergileme yeteneğini de öğrencilere kazandırmaktadır.

Bu beceriler içerisinde en zor olanların bir araştırma problemi belirleme ve verileri analiz etme olduğuna inanıyorum. Bu yüzden de elinizdeki kitap bir ‘yemek tarifi’ kitabı değildir. Araştırma sürecinde yer alan pratik meselelerin birçoğunu ele almıyor (örneğin, araştırma alanı ya da katılımcılara erişimin nasıl

sağlanacağı veya araştırmacının kendisini katılımcılara nasıl tanıtacağı gibi). Bu meselelerin bazılarının ancak uygulamaya dayalı tecrübelerle halledilebileceğini düşünüyorum. Bazı diğer meseleler ise bu kitapta tartışılan saklı analitik sorunları kapsıyor (örneğin, gözlemin niteliği gibi).

Yeniden düzenlenen bu metnin yakın zamanda çıkan bir diğer kitabımı *Doing Qualitative Research* (2013a) tamamlayarak ona eşlik etmesini tahayyül ediyorum. O kitap lisansüstü düzeydeki araştırma projelerini gerçekleştirme sürecine bir rehber olarak hazırlanmıştır. Kendisine eşlik eden ve çeşitli anahtar okumaları içeren bir başka eserimle (Silverman, 2011) birlikte bu kitap, küçük çaplı nitel araştırma çalışmalarını gerçekleştirmek ya da yöntemle ilgili derslerinde ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri lisans düzeyindeki öğrencilere sağlamak üzere hazırlanmış daha ziyade giriş düzeyinde bir metindir.

Wittgenstein'in *Tractatus Logico-Philosophicus* adlı kitabının sonunda söylediği şu sözlerle bu arka plan bilgisini nasıl anladığımı ifade etmeye çalışacağım:

Önermelerim şu suretle birer izah görevi üstlenecektir: Beni anlayan biri sunduğum önermeleri, onların ötesine tırmanmanın birer basamağı olarak kullandığında (tırmanmayı tamamladıktan sonra merdiveni aşağı attığını söylemesi gerekir) önermelerimin mantıklı olmadığını anlayacaktır. Ancak bu önermelerin ötesine geçtikten sonra dünyayı doğru ve hatasız olarak görebilir. (1971: 6.54)

Kitabımın öğrencilere temel birkaç meseleyi kavratarak onların –bilindik genelgeçer şeyleri yeniden ifade etmenin rahatlığı yerine yeni bölgeler ve bilgiler keşfederek– araştırmalarını kendi başlarına sürdürmelerini sağlamak suretiyle Wittgenstein'in merdiveni gibi bir işlev görmesini ümit ediyorum.

Bu beşinci baskıya birçok arkadaşımın katkısı oldu. Marie Buscatto, Kathy Charmaz, Jay Gubrium, Jonathan Potter, Tim Rapley, Cathy Riessman ve Sue Wilkinson'a kitaba yönelik yorumları için çok müteşekkirim. Heath ve Luff'ın *Technology in Action* (2000) adlı kitaplarında yer alan pasajları bu eserimin 10. Bölüm'ünde kullanmama izin verdikleri için Christian Heath, Paul Luff ve Cambridge University Press Yayınevi'ne teşekkür ederim. Ayrıca, editörlüğünü yaptığı kitapta (Seale, 2004b) tavsiye edilen belirli internet bağlantılarını bu kitapta da kullanmama izin verdiği için Clive Seale'a ve yardımcıları için de Sara Cordell'a müteşekkirim.

Sage Yayınevi'ndeki editörüm Katie Metzler hep bir yardım kaynağı oldu. Daha önceki baskılara yönelik geribildirimleri güzelce taradı ve elinizdeki baskının nasıl oluşturulacağı hususunda işe yarar birçok öneride bulundu. Doğal olarak, bu kitapta yer alan her türlü eksik ve hatadan yalnızca ben sorumluyum.

ÇEVİRİ ÖNSÖZÜ

Ülkemizdeki sosyal bilim çalışmalarının hem nicelik hem de nitelik olarak ivme kazandığı son çeyrek asırda araştırmacıların ve özellikle de mesleklerinin henüz başında olan genç akademisyenlerin yaptıkları çalışmalarla ilgili olarak kendilerine ufuk açacak, yol gösterecek ve yardımcı olacak teknik ve metodolojik başvuru kaynaklarına olan ihtiyaçları da artmıştır. Sosyal bilimlerde ve özellikle sosyoloji ve eğitim bilimleri alanlarında Türkiye'deki baskın konumunu uzun yıllar sürdüren pozitivist bilim görüşüne dayalı nicel araştırma yaklaşımının, bu konumunu son yirmi yılda yavaş yavaş gündeme gelen yorumlamacı paradigma-ya dayalı nitel araştırmalarla paylaşmaya başladığı görülmektedir. Nitel araştırma yöntemlerine yönelik yayınların 1990'lı yılların sonlarında yayınlanan Türkçe bir telif eserle başlayan Türkiye serüveni, çeşitli makaleler, çeviriler ve monografiler ile devam etmektedir.

Meslek hayatı boyunca nitel araştırmaya dayalı birçok proje yürüten ve nitel araştırma yöntemleriyle ilgili çeşitli yayınlara imza atan David Silveman'ın bu eserinin Türkçeye çevrilmesi ile ilgili kararın üç gerekçesi vardır. Birincisi ülkemizde yapılan nitel araştırma çalışmalarının mevcut durumuyla ilgilidir. Şöyle ki, yakın bir zamanda bir kongre vesilesiyle tanışmak şerefine eriştiğimiz nitel araştırma yöntemleri hakkındaki ilk Türkçe kitabın yazarlarının akademik çalışmalarda kendi eserlerine yapılan oldukça çok sayıdaki atıftan artık memnuniyet duymadıklarına aksine şikâyet ve serzenişte bulduklarına şahit olduk. Yazarlar, nitel olarak tasarlandığı belirtilen birçok akademik çalışmada bariz hatalar ve eksikler gözlemlediklerini; bu çalışmaları yapanların yaptıkları uygun veya doğru işler kadar eksik ve hatalara da kendi eserlerini kaynak gösterdiklerini; bu durumdan da hiç hoşnut olmadıklarını dile getiriyorlardı. Diğer bir ifadeyle akademik hayatlarının henüz başında olan ve birçoğu yabancı dillerdeki kaynakları kullanma noktasında sorun yaşayan genç araştırmacılar nitel bir çalışma yapmaya karar verdiklerinde ulaşabildikleri yegâne yöntembilim metni bu kitap oluyordu. Çalışmalarını tasarlarlarken, verilerini toplarken, analizlerini yapıp raporlarını hazırlarken ihtiyaç duydukları ancak söz konusu eserde ulaşamadıkları bilgilere farklı şekillerde ulaşarak bu açıkları kapatmaya çalışıyorlardı. Ancak bunu yaparken de kaçınılmaz olarak çeşitli hatalar ve eksiklikler oluşuyordu. Silverman'ın bu eserin çeşitli yerlerinde tekraren dile getirdiği gibi nitel araştırmanın “ne yaparsan gider” anlamına gelmediğini vurgulamak ve nitel araştırmaların da nihayetinde kapsamlı, özenli ve sistematik bir yaklaşım ve çalışma gerektirdiğini belirtmek istiyor ve bu çeviri girişiminin bu amaca hizmet etmesini ümit ediyoruz.

İkincisi ise ilk paragrafta ifade etmeye çalıştığımız pozitivist bilim anlayışının ülkemizdeki sosyal bilim araştırmaları ve metodolojisi üzerinde henüz devam eden baskın etkileri ile ilgilidir. Bu etkiler birçok araştırmacının nitel araştırmayı da aynı nicel çalışmalar gibi yeknesak, mekanik bir süreç olarak algılamalarını

doğurmuştur. Birçok üniversitedeki sosyal bilimler veya eğitim bilimleri enstitülerinin tez yazım kılavuzlarının yanı sıra nitel araştırma metodolojisine dayalı akademik bildiriler, makaleler ve tezler ile diğer araştırma raporlarının yöntem bölümleri incelendiğinde ne demek istediğimiz daha iyi anlaşılacaktır. Bu metinlerin çoğu nitel araştırma sürecini aynı nicel çalışmalarda olduğu gibi sonu baştan görülebilen, araştırmacının her bir aşamada ne yapması gerektiği önceden planlanabilen ve uygulanabilen ve nihayetinde elde edilecek raporun üç aşağı beş yukarı bir nicel araştırma raporuyla aynı olduğu bir dizi işlemler listesi olarak ortaya koymaktadır. Hâlbuki bir nitel araştırma tasarımı araştırma sürecine başından sonuna kadar farklı bir gözle bakmayı, incelenen olguları veya gerçekliği alternatif perspektiflerden görmeyi, nicel araştırmalardan oldukça farklı yol ve yöntemlere dayanan veriler toplamayı, bu verileri kendine has tekniklerle analiz ederek nicel çalışma raporlarındakilere pek de benzemeyen sonuçlar üretmeyi hedefler. En az bunlar kadar önemli bir diğer husus ise her bir nitel araştırmanın konusu kadar yönteminin de kendine has ve özgün olmasıdır. Diğer bir ifadeyle bu kitapta yazılanlar da dâhil olmak üzere nitel araştırma yöntemleri hakkında dile getirilen her şey aslında daha önce yapılmış bir ya da daha fazla nitel araştırma çalışmasında araştırmacı veya araştırmacıların ele aldıkları konuyu mümkün olduğunca sistematik ve özenli bir şekilde ve etik ilkelere riayet ederek inceleme gayretleri sonucunda yazdıkları raporların, ele alınan konu bağlamından nispeten soyutlanması ile üretilen metinlerdir. Bu tespite dayanarak elinizdeki çevirinin nitel araştırmanın çeşitli özgün özelliklerini kapsamlı ve detaylı bir şekilde okurlara sunacağına inanıyoruz.

Kısmen bu ikisine bağlı olan üçüncü gerekçe ise nitel verilerin analizi ile ilgilidir. Türkçe yazılmış ya da Türkçeye kazandırılmış nitel araştırma yöntemleri konulu metinler incelendiğinde nitel verilerin analiz edilmesinin araştırma sürecinin diğer basamaklarıyla birlikte ele alındığı, onları tamamlayan sıradan bir işlem ya da prosedür olarak görüldüğü, nicel araştırmalardaki süreçlere benzer bir biçimde nitel verilerin de ancak araştırmacının girişimiyle araştırma sürecinde üretilebileceğine yönelik yaygın bir algı olduğu izlenimi oluşmaktadır. Nitel araştırmaların doğası gereği her bir nitel araştırma tasarımı sosyal dünyanın farklı alanlardaki çeşitli olgu veya gerçekliklerin incelenmesine ve bu bağlamda söz konusu olgu veya gerçekliklerle ilişkili birey veya grupların algı, tutum, inanç veya görüşlerinin ya da ilişkili ortam veya bağlamlardaki davranış ve faaliyetlerinin ele alınmasını gerektirir. Dolayısıyla nitel araştırmacı bazen incelediği bağlamda doğal olarak var olmayan durumlar hakkında veriler (mesela insanların bir eğitim programını nasıl algıladıklarını veya o programla ilgili görüşlerini belirlemek için onlarla mülakatlar ya da odak gruplar gerçekleştirilmesi gibi) elde etmeye çalışır. Bazen de söz konusu bağlamda kendi müdahalesi olmadan var olan durum ya da etkileşimleri (örneğin lise öğrencilerinin eğitim ve öğretim faaliyetleriyle ilgili etkileşimlerde nasıl bir dil kullandıklarını incelemek isteyen bir araştırmacının söz konusu etkileşimlerin doğal olarak gerçekleştiği okul, sınıf, kütüphane vb. ortam-

ları, gözleyerek kaydetmesi gibi) inceler. Hem kaynakları ve özleri itibarıyla farklı olan hem de araştırmacılar tarafından farklı şekillerde elde edilen bu tür verilerin analiz süreçleri de doğal olarak farklılaşmaktadır.

Elinizdeki kitapta ve diğer eserlerinde Silverman, nitel verileri araştırmacı tarafından üretilen ve doğal olarak ortaya çıkan veriler olarak kategorize etmekte ve bu verilerin analiz süreçlerini de nitel araştırma geleneğinden aldığı çeşitli yöntemlerle kapsamlı olarak ele almaktadır. Buradan yola çıkarak okuyucularımızın dikkatini bir hususa çekmek istiyoruz. İçindekiler kısmında görüleceği gibi 15 bölümden oluşan bu çevirinin yalnızca ‘Veri Analizi’ başlıklı 5. Bölümünün doğrudan nitel verilerin analizi ile ilgili olduğu gibi bir izlenim oluşabilmektedir. Ancak kitabı özen ve dikkatle inceleyenler ikinci kısmı oluşturan ‘Mülakatlar’, ‘Odak Grupları’, ‘Etnografi’, ‘Dokümanlar’, ‘Doğal Olarak Ortaya Çıkan Konuşmalar’ ve ‘Görseller’ adlı altı bölümün de söz konusu yöntemleri tartışmanın ötesine geçerek bu yöntemlerle elde edilen verilerin analizini kapsadığını görecektir. Bu kitabın bir diğer özelliği ise hem analiz ile ilgili meseleleri hem de diğer konuları ele alırken yazarın çok sayıda durum çalışmasından yararlanıyor olmasıdır. Bu durum çalışmaları işlenen konuların daha detaylı ve kapsamlı olarak anlaşılmasına hizmet ettiği gibi nitel araştırma ile ilgili uluslararası ve disiplinler arası literatürü de okuyuculara sunmaktadır.

Özellikle nitel veri toplama ve veri analizi konularında Türkçe literatüre önemli katkılar sağlayacağını düşündüğümüz bu eserin ülkemizde sayı olarak hızlı bir artış gösteren nitel çalışmalara nitelik kazandırmada da faydalı olacağını düşünüyor ve ümit ediyoruz. Eserin oldukça uzun süren çeviri sürecinde birçok akademisyen görev almıştır. Çeviri sürecini hızlandırmak, terminoloji ve anlam birliğini sağlamak amacıyla benzeri diğer çalışmalarda yapıldığı gibi bölümleri çeviren araştırmacıların kullanacağı üzerinde uzlaşmış bir kavramlar ve terimler dizini oluşturulmamıştır. Onun yerine, nitel araştırmaların kendi bağlam ve doğasına uygun bir yolla başlangıçta her bir bölümü çevirenler kendi dil ve terminoloji seçimlerinde özgür bırakılmış, onlardan gelen taslak metinlerin editoryal incelemesinde bu husustaki benzerlik ve farklılıklar gözden geçirilmiş ikinci ve üçüncü okumalar sonrasında ortak bir dil ve üslup oluşturulmaya çalışılmıştır. Bütün bunlar yapılırken eserin İngilizce aslına mümkün olduğunca sadık kalınmasına da özen gösterilmiştir. Bütün bu gayretlere rağmen insan eseri olan her şeyde olduğu gibi bu kitap çevirisinde de çeşitli eksiklik ve hatalar olacağı muhakkaktır. Sorumluluğu bizde olan bu sorunların giderilmesi noktasında siz kıymetli okuyucularımızın engin hoşgörüsüne sığınıyor, kitabın sonraki baskılarının geliştirilip düzenlenmesinde sizden gelecek geribildirimlerin önem ve değerini hatırlatmak istiyoruz. Kitabın gelecekteki Türkçe baskılarına yönelik tespit, görüş ve önerilerinizi erkandinc@gmail.com e-posta adresine iletirseniz çok müteşekkir olacağız.

Emek, görüş ve önerileriyle çeviri sürecine katkıda bulunan bütün meslektaşlarımıza, çeviri ekibine ve onların yetişmelerinde emeği olan hocalarımıza şükranlarımızı sunuyoruz.

Çok uzun süren çeviri sürecini sabırla yöneten Sayın Servet Sarıkaya, Özlem Sağlam, Ayşe Açıkgöz ve Tuğba Kuşcuoğlu ile Pegem Akademi Yayınevi ailesine özverili çalışmaları ve katkılarından dolayı teşekkür ediyoruz. Kitabın orijinal kopyası ile çeviri metni karşılaştırmalı olarak okuyarak dil ve yazımla ilgili hataların asgariye indirilmesine önemli katkılar sağlayan Doç. Dr. Kasım Kıroğlu'na şükranlarımızı sunuyoruz. Son olarak böylesine önemli bir temel eseri sosyal bilimler dünyasına kazandıran her yeni baskısında kitabı başından sonuna kadar gözden geçirip güncelleyerek adeta yeniden yazan Sayın David Silverman'a da minnettarlığımızı ifade etmek isteriz. Kitabın sosyal bilim ve özellikle de eğitim araştırmaları alanındaki Türkçe literatüre, araştırma yöntemleri ile ilgili dersleri yürüten öğretim elemanlarına, tüm lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerine katkı sağlamasını ümit ediyoruz.

Çevirenler Adına

Erkan Dinç

Ağustos 2018

BÖLÜMLER VE ÇEVİRENLER

1. Nitel Araştırma Nedir?

Erkan DİNÇ, *Uşak Üniversitesi*

2. Bir Araştırma Projesi Tasarlama

Erkan DİNÇ, *Uşak Üniversitesi*

Servet ÜZTEMUR, *Manisa İl Milli Eğitim Müdürlüğü*

3. Durum Çalışmalarından Genellemelere Ulaşma

Ümran Betül CEBESÖY, *Uşak Üniversitesi*

4. Nitel Araştırmayı İnanılır Kılmak

Ufuk ULUÇINAR, *Uşak Üniversitesi*

Erkan DİNÇ, *Uşak Üniversitesi*

5. Veri Analizi

Erkan DİNÇ, *Uşak Üniversitesi*

6. Araştırma Etiği

Mehmet AÇIKALIN, *İstanbul Üniversitesi*

7. Mülakatlar

Serhat İREZ, *Marmara Üniversitesi*

Mustafa ÇAKIR, *Marmara Üniversitesi*

8. Odak Gruplar

İbrahim DELEN, *Uşak Üniversitesi*

9. Etnografi

Erkan DİNÇ, *Uşak Üniversitesi*

10. Dokümanlar

Erkan DİNÇ, *Uşak Üniversitesi*

Yusuf İNEL, *Uşak Üniversitesi*

11. Doğal Olarak Ortaya Çıkan Konuşmalar

İlker DERE, *Necmettin Erbakan Üniversitesi*

Cafer KILIÇ, *Uşak Üniversitesi*

12. Görseller

Erkan DİNÇ, *Uşak Üniversitesi*

Ufuk ULUÇINAR, *Uşak Üniversitesi*

13. Nitel Araştırma Raporunun Yazımı

Elvan GÜNEL, *Anadolu Üniversitesi*

14. Nitel Araştırmanın Geçerliliği (Amaca Uygunluğu)

Emine Ferda BEDEL, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi*

15. Nitel Araştırmanın Gücü: Sekiz Hatırlatma

Erkan DİNÇ, *Uşak Üniversitesi*

İÇİNDEKİLER

Kitaba Yardımcı-Destekleyici İnternet Sitesi	iv
Yazar Hakkında	v
Beşinci Basıma Önsöz	vii
Çeviri Önsözü	xiii
Bölümler ve Çevirenler	xvii
Şekiller Listesi	xxvi
Tablolar Listesi	xxvii

KISIM 1 NİTEL ARAŞTIRMALARDA TEORİ VE YÖNTEM

1 Nitel Araştırma Nedir?	5
2 Bir Araştırma Projesi Tasarlama	41
3 Durum Çalışmalarından Genellemelere Ulaşma	81
4 NitelAraştırmayı İnanılır Kılmak	105
5 Veri Analizi	153
6 Araştırma Etiği	195

KISIM 2 YÖNTEMLER

7 Mülakatlar	231
8 Odak Gruplar	283
9 Etnografi	315
10 Dokümanlar	377
11 Doğal Olarak Ortaya Çıkan Konuşmalar	433
12 Görseller	481

KISIM 3 ETKİLER

13 Nitel Araştırma Raporunun Yazımı	521
14 Nitel Araştırmanın Geçerliliği (Amaca Uygunluğu)	539
15 Nitel Araştırmanın Gücü: Sekiz Hatırlatma	577

Ek Bölüm: Basitleştirilmiş Transkripsiyon Sembolleri	607
Terimler Sözlüğü	608
Kaynakça	613
Konu Dizini	631
Yazar Dizini	638